

A peu pel
Pirineu català
20 itineraris
transfronterers

Manel Figuera

Conselloria d'Edicions

Azimut
108

Col·lecció: Azimut - 108

A PEU PEL PIRINEU CATALÀ

**20 itineraris
transfronterers**

MANEL FIGUERA

Cossetània
EDICIONS

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Vicepresidència**

© del text i de les fotografies: Manel Figuera

© de l'edició:

Generalitat de Catalunya – Departament de la Vicepresidència

Cossetània Edicions

C/ de la Violeta, 6 · 43800 VALLS

Tel. 977 60 25 91 · Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com · www.cossetania.com

Primera edició: juny del 2009

ISBN: 978-84-9791-440-6

Dipòsit legal: T-960-2009

Disseny, composició i producció: Imatge-9, SL

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

Àmbit de la guia	8
Els itineraris	8
Estructura de la guia	12
Alguns consells pràctics	12

ELS ITINERARIS

1. Cap de Creus	14
2. Puig Neulós	20
3. Roc de Frausa	26
4. Puig de Bassegoda	32
5. Comanegra	38
6. Mont d'Helena i el Montner	44
7. El Canigó	50
8. Puig dels Tres Vents	56
9. D'Ulldeter a Oleta pel pic de Tres Esteles	62
10. Bastiments	70
11. De Núria a Toès per Carançà	78
12. De Fontpedrosa a Núria per la Ribera	86
13. Serra de Montgrony	94
14. Coma d'Eina	100
15. El Puigmal	106
16. El Madres	112
17. La Peira Escrita	118
18. Puig Peric	124
19. El Carlit	130
20. Puigpedrós	138

INTRODUCCIÓ

Dins del que es considera Pirineu oriental —des d'Andorra fins al Mediterrani—, a partir del Puigpedrós la serralada està definida per tres línies de muntanyes. Una, la més septentrional, passa pel Carlit, pel Madres i arriba a l'estany de Salses, al costat del mar. Més al nord, en territori occità, hi ha encara les Corberes, amb el destacat Puèg de Bugarac.

La depressió de la Cerdanya és una fossa tectònica, una gran cicatriu que va del pla de l'Urgellet al Baix Conflent, on enllaça amb la plana del Rosselló. El Moixeró, la Tosa i el Puigmal s'originen a la Cerdanya, tot i que les carenes respectives són una continuació del Cadí, serra prepirinenca. Aquesta línia orogràfica pren relleu a Carançà fins a Ulldeter i el Canigó, des d'on pels Aspres es dilueix en la plana rossellonesa.

Hi ha una tercera línia que va fins a la costa. De la roca Colom, a Ulldeter, la carena passa pel pic de Costabona, per la serra de Monars, per la muntanya de les Salines, per la serra de l'Albera i després de la muntanya de Verdera se submergeix en les aigües del Mediterrani al cap de Creus. Al sud s'eleva relleus prou importants de la Garrotxa, com el puig de Bassegoda o el Mont.

Aquesta visió prèvia del relleu serveix per constatar que la frontera actual entre els estats francès i espanyol, creada arran del Tractat dels Pirineus de l'any 1659, no sempre segueix les carenes. Al Pirineu central, fins a Andorra —amb l'excepció de la Vall d'Aran—, sí que ho fa, però aquí les tres alineacions de muntanyes hi tenen el seu paper, juntament amb la depressió de la Cerdanya.

Des del riu Arièja cap a l'est, totes les conques fluvials —Segre, Llobregat, Aude, Aglí, Tet, Tec, Ter i Muga— són mediterrànies i els termes —de vegades tòpics— *vessant nord* i *vessant sud* aquí no hi existeixen. Fins i tot el clima es diversifica, ja que el Ripollès, el Vallespir i la Garrotxa, a migdia, són comarques amb més índex de pluviometria que la Cerdanya, el Conflent, el Rosselló i l'Alt Empordà. Pel que fa al Capcir, està influenciat pels corrents atlàntics provinents de les Vals d'Ac.

Les fronteres estatals acostumen a decidir-se lluny del territori que delimiten. Aquesta no n'és cap excepció, ja que el Tractat dels Pirineus es va signar a l'illa dels Faisans, al basc riu Bidasoa. Des de la portella Blanca d'Andorra, segueix la serra de Campcardós per creuar la plana cerdana de biaix. Després continua pel Puigmal fins a la roca Colom per arribar, no sempre a través de la carena, al cap de Portbou.

És curiós veure com les zones muntanyoses són les que tenen més divisions polítiques i administratives. A la frontera estatal s'hi

ha d'afegir la provincial, que divideix la meitat oest de la Cerdanya entre les demarcacions de Lleida i de Girona, o el departament del Pirineu oriental, que engloba territoris occitans.

I sense anar més lluny, les comarques catalanes, creades el 1936 —a Barcelona—, amb algunes esmenes posteriors que no han estat exemptes de polèmiques. Centrant-nos en el territori que abraça aquesta guia, els preocupants termes *Alta Cerdanya* i *Baixa Cerdanya* segueixen un criteri estrictament estatal, basat en la frontera de 1659, sense tenir en compte la clara unitat geogràfica de la Cerdanya. Tanmateix, els Aspres i l'occità Fenolledès en poques fonts consten com a comarques.

Tantes divisions i al final la conclusió, vista des dels Pirineus, és ben simple: les muntanyes no divideixen, sinó que engloben. A les seves valls sempre hi ha viscut gent. Aquesta conclusió té els seus matisos, és clar, com totes les conclusions. Des del 1659, les comarques situades al nord de la frontera han evolucionat per un camí diferent que les del sud. No han compartit certes guerres ni règims polítics i han passat fases en què la intercomunicació s'ha afeblit o s'ha reduït al contraban, però avui aquesta intercomunicació està creixent i té bones perspectives de futur.

Ningú no posarà en dubte la catalanitat d'aquestes terres. A banda i banda de la frontera, els topònims són catalans. Per això la guia s'ha basat en els topònims del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* del 2003 i del recent —i necessari— *Nomenclàtor toponímic de la Catalunya del Nord*, del 2007. S'haurien de complementar amb nomenclàtors de toponímia menor, però aquesta és una llarga feina que en el seu moment ja donarà els seus fruits.

L'estany del Diable.

A peu pel Pirineu català

Àmbit de la guia

Viatjant per aquesta línia fronterera que va del Puigpedrós al Mediterrani, que en ocasions deixa les carenes per travessar planes com a la Cerdanya o per seguir cursos fluvials com el de l'empordanesa Muga, les comarques que abasta la guia són les catalanes del nord —(Alta) Cerdanya, Capcir, Conflent, Vallespir, Aspres i Rosselló—, sense entrar en les occitanes, i les immediates del sud —(Baixa) Cerdanya, Berguedà, Ripollès, Garrotxa i Alt Empordà.

L'objectiu principal de la guia és fer país, donar a conèixer una sèrie de característiques que les defineixen —sempre en l'aspecte excursionista—, algunes de les quals comunes perquè les comparteixen a causa de la proximitat. Les comarques del nord es contempen d'una manera més global, sense arribar, però, als extrems septentrionals del Rosselló. A les del sud, en canvi, l'àmbit es redueix a una franja estreta i pròxima a la ratlla fronterera.

Una muntanya presideix aquest paisatge intricat i de vegades laberíntic, ric en altiplans, boscos, valls fondes, pobles amagats, cims aspres, gorges estretes, penya-segats i grans planes vora el Mediterrani: és el Canigó. Es podria dir que l'àmbit de la guia s'obre com un gran ventall al voltant d'aquest massís. Són unes muntanyes tan catalanes com els noms que duen, al marge de per on passi la frontera.

Els itineraris

En un espai geogràfic tan ampli com aquest i alhora tan complicat físicament, ha estat difícil fer-hi una selecció de vint itineraris, ja que se n'hi poden ressenyar a centenars. Hi ha, però, uns trets generals que els distingeixen. Disset tenen forma de circuit, tres de travessia i en tots s'assoleix com a mínim el cim d'una muntanya. Quant a les longituds, n'hi ha des de simples passejades fins a excursions d'envergadura, tot i que tècnicament són fàcils i les grimpades, que no arriben al segon grau, sense neu no resulten complicades.

Les tres travesses creuen la frontera. Hi ha nou itineraris que tenen el punt de sortida i d'arribada a la Catalunya del Nord i vuit al Principat, però set d'aquests disset recorreguts atenyen la ratlla, la segueixen i la salten alguns d'ells. De tota manera, la frontera s'obviarà i poques vegades s'hi farà referència, si no és per algun detall d'interès.

Es podrien haver ressenyat els recorreguts començant pel Puigpedrós i acabant al cap de Creus. Però com que vora mar les possibilitats de realitzar les excursions s'amplien a gairebé tot

El Puigmal des de la tossa del Pas dels Lladres.

l'any, s'ha preferit iniciar-les al cap de Creus i anar-se introduint cap l'interior fins que s'arriba a l'alta muntanya al Canigó. Fins aquí les excursions és recomanable fer-les del setembre al juny, evitant la calor forta de l'estiu.

Del Canigó al Puigpedrós —exceptuant la serra de Montgrony—, és del juny al novembre l'època ideal, en funció sempre de la neu. També cal dir que a l'hivern els itineraris d'alta muntanya no són de gran dificultat, però hi cal anar preparat amb el material i l'equip adients, és convenient tenir experiència i s'ha de preveure el risc d'allaus.

La distribució dels recorreguts ha estat un altre dilema. Calia donar a conèixer els relleus més destacats. Per això en moltes serres i massissos només n'hi ha un de ressenyat. La pretensió és informar, que l'excursionista descobreixi l'indret i que després hi torni per altres itineraris.

Al cap de Creus s'ha optat per un petit circuit que en gran part segueix la línia costanera, però es podria ampliar combinant el GR 11 i el GR 92, assolint els cims més elevats de la muntanya de Verdera o coneixent els nombrosos monuments megalítics que es troben per la zona.

A la serra de l'Albera hi ha ressenyat un circuit que en recorre el vessant sud des de Requesens, però aquesta muntanya ofereix moltes possibilitats. La travessa de Requesens a Sureda en pot ser una, com també la que segueix la carena entre la Jonquera i Portbou.

A la muntanya de les Salines el circuit es podria allargar i millorar sortint de les Illes cap al coll de Lli i tornant pel GR 10 o bé pel camí dels Trabucaires. Es coneixerien igualment el castell de Cabrera, el santuari de la Mare de Déu de les Salines i els alzinars del vessant meridional, i s'evitarien les pistes al retorn.

L'estany de Malniu, glaçat, al peu de la serra de Campcardós.

L'ascensió al puig de Bassegoda és una de les millors d'aquesta guia. Aquí sí que les variants són mínimes, però les muntanyes de l'Alta Garrotxa i les del sud del Vallespir ofereixen molts itineraris. El circuit del Comanegra n'és un i mostra les peculiaritats d'un paisatge trencat per fondalades, serres i cingleres.

Els Aspres és un territori de muntanyes suaus travessades per una xarxa de pistes, més adequat per a recorreguts amb BTT. L'ascensió al mont d'Helena i el Montner, però, va per caients rostos plens de garrigues, d'alzinars i de rouredes.

Del Canigó, se n'ha escrit molt i bé i n'existeixen bones guies. L'ascensió a la pica del Canigó és quasi obligatòria, però millor descrivint un entretingut circuit pel pic de Barbet. I no hi podia faltar la del puig dels Tres Vents, amb un itinerari que recorre la carena des del pic de Set Homes fins al puig del Roc Negre. Per descomptat que només són dues mostres dels que es poden realitzar pel massís.

A partir d'aquí s'entra en terreny d'alta muntanya i les possibilitats d'itineraris es diversifiquen. La travessia d'Ulldeter a Oleta ofereix variants, com iniciar-la a Setcases assolint el Costabona i passant pel coll de Pal. Una altra seria baixar a Mentet i recórrer les gorges de Nyer.

L'excursió més llarga, l'ascensió al Bastiments per les gorges del Freser i el retorn per la coma de Vaca, es podria escurçar si no es pugés al Gra de Fajol i si es baixés des de Tirapits. Les travesses de Núria a Toès i de Fontpedrosa a Núria són clàssiques. Fent-les es descobreixen ascensions a les agrestes muntanyes del sector.

1

CAP DE CREUS

Fitxa tècnica

Itinerari: Cadaqués · Portlligat · pont del Mal Pas · cala Jugadora · far de Cap de Creus · cova de s'Infern · punta de Cap de Creus · s'Arenella · prat d'en Pagès · Portlligat · Cadaqués.

Distància: 20 km.

Temps: 5 h 15'.

Punts d'aigua: Restaurant del far de Cap de Creus i font d'en Carrassa.

Accés: Si no es prefereix sortir de Portlligat es pot fer des de Cadaqués, on s'arriba per la carretera GI-614 des de Roses.

Amb el mar a prop, aquest recorregut no deixa de transcórrer per un territori muntanyós. Malgrat la humanització de l'entorn, el camí Antic a Cap de Creus rememora, en alguns moments, els d'indrets pirinencs més elevats. És aquí on la serralada s'enfonsa —o emergeix, depèn de com es miri— en les aigües del Mediterrani, i ho fa en un paratge agrest, ric en minerals i en espècies vegetals.

Roc erosionat de pegmatites i, darrere, la cala Culip.

ITINERARI

0.00 h. Cadaqués (4,5 m). Aquesta vila és avui una important destinació turística. Des de l'aparcament que hi ha a l'entrada venint de Roses ja es pot prendre a l'esquerra —indicador— la carretera que es dirigeix al far de Cap de Creus, però resulta preferible deambular una mica pels carrers de la població. Un bon recorregut és arribar-se a la platja Gran per contemplar la badia de Cadaqués i l'església de Santa

A peu pel Pirineu català

Maria. Després és gratificant passejar pel nucli antic, antany emmurallat. Seguint la línia costanera s'ateny es Poal, caleta on s'inicia el Camí Vell a Portlligat. Pel carrer de la Miranda, entre finques amb murs de pedra, se surt a l'avinguda de Salvador Dalí, prop de l'ermita de Sant Baldiri. Més enllà es baixa per un carreró amb esglaons fins a la platja, al costat de la Casa Museu Dalí.

0.30 h. Portlligat (1,5 m). Aquesta badia deu la seva popularitat a Salvador Dalí. A la riera de la platja comença el camí Antic a Cap de Creus. La senyalització duu a la carretera del far, que se segueix a la dreta. Poc després, prop del corral d'en Morell, se'n desvia a l'esquerra i n'evita un revolt. A continuació hi enllaça, però en torna a sortir, ara a l'esquerra, i creua el rec de Jonquet per tornar un altre cop a la carretera. Uns 30 m més endavant en surt definitivament.

1.00 h. Camí a la dreta (35 m). Delimitat per murs de pedra seca, va entre oliverars amb algun exemplar de pi pinyoner. Amb trams empedrats, aquest camí s'utilitzava per accedir, precisament, als oliverars i a les vinyes que hi havia a la franja costanera abans que es construís la carretera del far.

1.10 h. Desviació a la dreta (40 m). Un indicador assenjala el camí que baixa a la platja de Sant Lluís, on s'arriba en uns 10'. Tot seguit es passa per més oliverars, amb figueres de moro, brolles i matollars al voltant, i es guanya un xic d'altitud en direcció a una urbanització.

1.25 h. Pista (85 m). Comunica la carretera del far amb la urbanització i la platja de Guillola. Cal seguir aquesta pista cap a la dreta. Volta per damunt de la platja de Sant Lluís i baixa entre cases.

1.35 h. Camí a l'esquerra (62 m). Un indicador l'assenjala. És per on continua el camí Antic a Cap de Creus. De seguida s'enfila per vorejar un contrafort del puig de sa Silvina, que s'alça a l'esquerra. Gràcies a aquesta breu ascensió es domina el racó de Codera. Després travessa un torrent sec, passa per un altre contrafort i baixa a cercar un nou torrent que ve del puig de sa Rovellada. Una pujada curta duu a un collet des d'on es veuen la cala Seca i la cala Torta, al costat de la punta Prima i del morro de Cala Bona, enmig dels quals es troba el turó arrodonit de Ribes Altes. Al nord-est destaca ja el far de Cap de Creus. Voltem per la dreta, entre brolles d'estepes i brucs, el puig de ses Formigues. El paratge esdevé desolat, mentre abunden els matollars de romaní. Un descens duu al rec del Mal Pas, més profund.

2.00 h. Pont del Mal Pas (35 m). Tot i que petit, permet creuar el rec d'igual nom. S'aprecia a l'esquerra, més amunt, el corral

- 3.10 h. Carretera** (71 m). La seguim ara cap a la dreta. S'hi veuen també les marques del GR 11. Deixem a l'esquerra la desviació del camí Antic a Cap de Creus, per on hem vingut, i continuem per l'estreta carretera.
- 3.15 h. S'Arenella** (25 m). Queda a la dreta, aquesta platja, tocant a la cala rocosa de Culip. La carretera, que serpenteja, travessa la plana de la Gata, en uns indrets dominats un altre cop per brolles mediterrànies, i deixa a la dreta la pista que es dirigeix al pla de Tudela. Després guanya altitud, passa pel coll de ses Portes i arriba a un pla.
- 3.45 h. Prat d'en Pagès** (120 m). En aquest punt es deixa el GR 11 a la dreta i es continua per la carretera, que gira a l'esquerra. Una davallada breu duu a la Plana, amb el seu corral. Es passa entre el puig de sa Silvina i el puig d'en Xeca Palau. Després queda a l'esquerra la pista que va a la platja de Guillola. Més enllà hi ha a la dreta la font d'en Catarraca —pot estar seca— i s'arriba a l'enllaç del camí Antic a Cap de Creus amb la carretera.
- 4.15 h. Camí Antic a Cap de Creus** (35 m). Des d'aquí hem de seguir l'itinerari d'anada a la inversa fins al punt de sortida.
- 5.15 h. Cadaqués** (4,5 m). Amb aquesta passejada hem adquirit una idea més precisa del cap de Creus i de les seves possibilitats per realitzar-hi altres excursions.

Cadaqués

A la península que forma al cap de Creus, per la seva situació es podria dir que aquesta bella població viu de cara al mar i d'esquena a l'Alt Empordà. És inconfusible pels colors blau cel del mar i blanc viu de les cases, els quals contrasten amb els vessants foscos de pissarra de les muntanyes. L'església parroquial de Santa Maria, edifici gòtic tardà iniciat a mitjan segle XVI i acabat al segle XVIII, es troba a la part més alta del nucli antic. A l'interior es conserva un interessant retaule barroc de fusta. És impossible dissociar Cadaqués de la figura de Salvador Dalí. Tot i que aquest il·lustre pintor havia nascut a Figueres, estava vinculat a Cadaqués perquè els anys quaranta es va construir, a la badia veïna de Portlligat, la seva curiosa residència.

La platja Gran de Cadaqués.